

vexilologie

ZPRAVODAJ VEXILOLOGICKÉHO KLUBU PŘI OKD PRAHA 3
obsahující odborná pojednání a informace o vlajkách

69

Dr. Jiří Šíma

Z DĚJIN MONGOLSKÝCH PRAPORŮ A VLAJEK DO ROKU 1921

Dějiny zrodu a vývoje forem i obsahu znaků, vlajek a praporů jednotlivých zemí světa jsou stále častěji objektem výzkumu mnoha vexilologů i předmětem zájmu široké veřejnosti. Lze o nich nalézt základní údaje v řadě vexilologických příruček a časopisů i jinde. Bohužel však do značné míry chybějí anebo jsou ve vzájemném rozporu údaje o mongolských symbolech.

Ve své práci se opíráme o publikované práce a ústní informace mongolských badatelů B. Rinčena, Ch. Njambú a Č. Dalaje, o oficiální mongolské dokumenty, archivní prameny a exponáty mongolských muzeí. (1)

Nejstarší mongolský termín pro označení znaků a praporů středověkého Mongolska je turkomongolské slovo tug (2). Slovo označuje vexiloid, který plnil současně úlohu praporu i znaku. Termín se vyskytuje v nejstarší dochované mongolské literárně historické památce "Tajná kronika Mongolů", která byla napsána zřejmě roku 1240 (3). Tug byl významný kultovní objekt, který Mongolové mimořádně ctili. Je spojen s kultem zakladatele jednotného mongolského státu Temüďžinem (Čingischánem, 1155 - 1227). V tomto svérázném předmětu byl spatřován Čingisův vojenský duch. Lidé mu obětovali, modlili se k němu před pochodem i po skončení tažení a světili jej. Tug považovali za předmět ztělesňující čest a úspěchy nejen Čingischána, ale všeho mongolského lidu. Tug v sobě obsahoval ohromnou sílu a moc, jak svědčí i níže uvedené citáty. Ještě předtím, než byl Temüďžin prohlášen chánem, paní Höelün (Öelün), kterou opustili Tajčiantové (Tajčúďové), "vsedla s praporem na koně a podařilo se jí mnohé zastavit." (4) Vztyčení tugu znamenalo počátek války: "... Bilge bechi (Bilge-beki) a Todojne (Tödöene), vy oba pozdvihněte válečnou korouhev (bajldány tug) a dejte valachům dosyta nažrat!" (5) Těmito slovy vlastně začala válka mezi Temüďžinem a kerejským Ong-chanem (Wang-chanem). Když se nebojovalo, starali se o tug vyčlenění vojáci, v noci pak noční strážé (chevtül). Dokládá to povinnost strážít a udržovat v pořádku tento symbol moci. "Dále pravil Čingischán: ... Prapor (tug), buten a kopí ... nechť noční stráž udržuje v pořádku!" (6) Na jiném místě Tajné kroniky Mongolů je

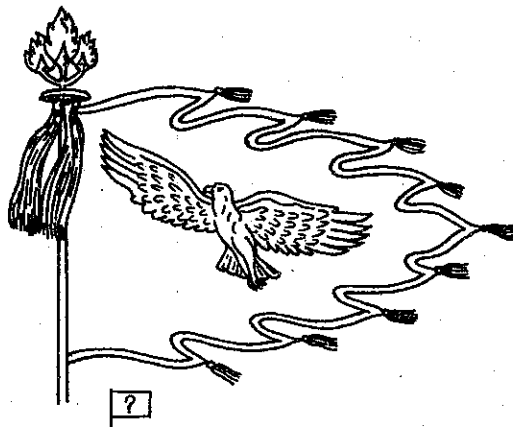

citován rozkaz chána Ůgedeje: "Noční stráž nechť má v úschově prapor (tug) a buben, dále oštěpy a mísy a mísky." (7) Není vyloučeno, že vrchní velitel, jeho podřízení a různé jednotky mongolského vojska měli různé tugi. V Ústředním státním muzeu v Ulánbáteru je vystavena kopie Čingischánova bílého a černého tugu. Prameny píší o tom, že kromě bílých a černých praporů existovaly i "strakaté". Urúdové (Uruuti) a Mangudové (Mangchuti), kteří byli známi jako dobří válečníci v Čingischánově vojsku, jsou líčeni jako lidé mající "černé strakaté prapory". (8) Bílý tug, symbolizující mírovou dobu, stejně jako černý, symbol války, i tugi pestré, byly zhotovovány z konských, případně jačích žíní světlé, tmavé nebo smíšené barvy. Jejich podobu uvádíme podle muzejních exponátů. (9)

Při popisu slavnosti korunovace Temüdzina v roce 1206 píše Tajná kronika Mongolů o tom, že válečným vexiloidem Čingischána byla "jeson chölt cagán tug", který P. Poucha překládá jako "devíticípá bílá korouhev". (10) Slovo "chölt", znamenající původně "noha", překládají tedy někteří badatelé slovem "cíp". Podle toho

pak rekonstruují devíticípý bílý prapor Čingischána.

W. Smith (11) se domnívá, že prapor mohl mít podobu stejnou, jako měli mongolští Kalmyci, jeden z "devíti mongolských kmenů",

aniž je vyjmenovává, a že devět zářezů v praporu vycházelo zřejmě ze staré čínské tradice praporů, kde byly takové zářezy běžné. Podle W. Smithe byl Čingisův prapor bílý se zlatým lemem, ve středu měl vyobrazení Čingischánova ochranného ptáka raroha, který ztělesňoval jeho fyzickou i duševní sílu. Na každém konečku zářezu byl připevněn chomáč jačích žíní. K žerdi byl prapor připojen nahoře planoucím trojzubcem, pod nímž visely čtyři chomáče žíní bílých koní. Ty údajně symbolizovaly

mongolský sen dobýt čtyři světové strany na koních.

Smith píše také o tom, že Mongolové měli pravděpodobně i jiné prapory podobného tvaru, a odvolává se na ilustraci v rukopisu Ta Čching š'-lu (zvláště 1. část, Man-čou š'-lu). Čingis-

chánovy bojové prapory byly modré a bílé (12). Čingischánův princ Muchali měl bílý prapor a na něm vyobrazený černý měsíc. Pro signalizování se používaly červené praporky. Prostí vojáci nosili často malé bílé praporky. Měli je na zádech, aby jim nepřekážely v boji.

Někteří badatelé však výše zmíněný "devíticípý prapor" překládají jako "prapor s devíti nohami", což je podle našeho názoru správnější. (13) Šlo o hlavní prapor - tug, který patřil Čingischánovi a stál ve středu a kolem něho bylo rozestavěno 8 menších. (14) Je známo, že Čingischán měl devět vojevůdců (jason orlog), bylo devět božstev na nebi atd., takže číslo devět hrálo u Mongolů magickou úlohu.

Před vexiloidem konali Mongolové magické obětní obřady zvané tug tachich nebo tug tachiglach, případně tug tajch, odpovídající svěcení praporu. Mnohdy před praporem popravovali zajaté nepřátele a zrádce a svétli je vlastní či cizí krví. Tento obřad byl ve středověku značně rozšířen, jak dokládají opět citáty z Tajné kroniky Mongolů. Džamucha z kmene Džadžiratů říká: "svůj daleko viditelný prapor posvětil jsem, svůj buben, potažený koží černého býka, zvučný jsem rozezvučel..." (15) V roce Myši, tj. r. 1204, "šestnáctého dne prvního letního měsíce, v den rudého terče [uplnkul, posvětil [Čingischán] prapor a vydal se na pochod..." (16) Je zajímavé, že na území Bulganského okresu v Dornodském a jmaku se nacházejí hory Tug ul (doslova Praporové hory), které zřejmě daly jméno chrámu založenému r. 1785 To-wangem. (17) V chrámu Tugin chid zvaném též Geserin chid (Geserův chrám) byly zřejmě uchovávány vzácné prapory. (18)

V praporu tug byl skryt ochranný duch, duchovní síla, životní síla, intelekt vojevůdce či celého kmene a později i národa, označovaný slovem súld. Toto slovo, dnes užívané ve významu znak, bylo ve středověku zřejmě dokonce synonymem pro vexiloid tug. V Tajné kronice Mongolů jsme je nenašli, tam se vyskytuje jen jako základ v označení etnika Süldusové (19). Šlo možná o vyčleněnou skupinu, která původně měla na starosti péči o súld. Slova súld a tug jsou často spojována v tzv. párové slovo a vytvářejí termín pro prapor.

Už ve 13. století se objevuje pro označení praporu vedle zmíněného tug a súld ještě slovo orongo. Tak např. Bílá kronika psala o tom, že chán Chubilaj daroval "státnímu učitelovi" kromě jiného též "prapor učení" (mongolsky orongo). Etymologové spojují mongolské slovo orongo s českou korouhví a uvádějí, že toto české slovo pochází z mongolštiny. (20) Slovo je pravděpodobně ujužského původu a do slovanských jazyků se spíše dostalo přímo ze střední Asie.

Jednoznačně mongolského původu je slovo dalbá, o němž se nám však nepodařilo zjistit, odkdy je užíváno jako výraz pro označení vlajky či praporu. (21) Dnes se běžně užívá pro vlajku, zatímco výraz tug odpovídá našemu praporu. Základní rozdíl mezi vlajkou a praporem, spočívající v tom, že vlajka je oddělitelná od žerdi zatímco prapor nikoliv, však u mongolských výrazů dalbá a tug není tak zřejmý.

K symbolice barev, vyskytujících se v nejstarších mongol-

ských vexiloidech, snad ještě několik slov o významu bílé a černé barvy. Bílá barva u Mongolů vždy vyjadřuje něco příjemného, čistého, posvátného, což může být v souvislosti s bílou barvou mléka. Dokonce i spojení cagán setgel, doslova bílá duše, znamená upřímného člověka, upřímnost. Protikladem je černá barva, symbol nepřijemného, odporného, smutného, který má tento význam i ve spojení char saná, doslova černý úmysl.

Kusé informace o prvních mongolských praporech můžeme najít i u evropských cestovatelů z 13. a 14. století. O určitý druh praporu může jít i v případě zprávy vyslance papeže Inocence IV. Jana de Plano Carpini (1245-47), který píše o tom, když jede Batu na koni, "vždycky mu někdo nad hlavou drží slunečník nebo malý baldachýn, připevněný na konci oštěpu".(22) Zmiňuje se i o tom, že Mongolové uctívají slunce, měsíc a oheň, že jsou přesvědčeni, že slunce je matkou měsíce, protože ten dostává od slunce světlo. Jejich výtvarné symboly se dostaly rovněž na mongolské prapory. Tak např. Marco Polo (2. polovina 13. stol.) píše o královském praporu Mongolů, na němž bylo zobrazeno slunce a měsíc. O Matce Slunci píše už Tajná kronika Mongolů.(23)

Marco Polo uvádí, že před bitvou chána Chubilaje s vojskem Najama byl Chubilaj "na veliké dřevěné věži, plné lukostřelců a střelců s kušemi; na vrcholku té věže byla vztyčena královská vlajka s obrazem slunce a měsíce...". Na jiném místě informuje, že znaky slunce a měsíce spolu s vyobrazením lva byly vyryty do desky, která představovala vlastně mandát vojenských velitelů. (24) Motiv zlatého slunce jako matky a kulatého měsíce jako otce, dvou starobylých totemů Mongolů, se objevují i v mongolském folklóru.

Po rozpadu velkého mongolského impéria (1368) došlo k vyhnání Mongolů z Číny a k vytvoření celé řady drobných mongolských knížectví. Zřejmě paralelně s tím každý kníže a vojévůdce si vytvářel svoje znaky a prapory. Od konce 16. století, kdy na území dnešního Mongolska definitivně pronikl lamaismus, se v praporech začínají objevovat i náboženské symboly. Díky nejednotnosti mongolských kmenů se podařilo mandžusko-čínské dynastii ve třech etapách dobýt tradiční mongolská území a přičlenit je k mandžusko-čínskému impériu: r. 1636 byli podrobeni jižní Mongolové (v podstatě území dnešního Vnitřního Mongolska v Číně), koncem 17. století severní Mongolové (v jádru území dnešní Mongolské lidové republiky) a koncem 18. století západní Mongolové (jejich území je dnes rozděleno a leží na území MoLR, ČLR a SSSR). Oficiální státní prapory byly tedy až do počátku 20. století, kdy došlo k rozpadu této říše, pouze mandžusko-čínské.

Na mongolských praporech, které užívali bojovníci za obnovení mongolské nezávislosti a svobody, se začal objevovat ideogram sojombo, odvozený ze staroindického písma. Jsou zprávy o tom, že už odbojný chalchský vládce Cogt-tajdž (1581 - 1637), vnuk chána Avtaje, bojující ve svazku s čacharským chánem Ligdem (vládl v letech 1604 až 1634), užíval na svých praporech sojombo. Stejně tak Amarsaná (Amursana, 1722 - 1757), vlastenecký kníže Ojratského chanátu, který se postavil na podzim 1755 do čela ozbrojeného protimandžuského povstání, měl na svém praporu sojombo.

Ideogram sojombo (někdy psáno též sojonbo) je starým symbolem nezávislosti. Jeho původ lze hledat ve staré Indii a v Tibetu. Tento ideogram tvořil první písmeno staroindického písma lanča, které se v 11. století rozšířilo do Tibetu. Na jeho základě vytvořil významný mongolský politický činitel, umělec a hlava mongolského duchovenstva, první bogdžegen Öndörgegen Dzanabazar (1635 - 1742) (25) v roce Ohně a Tygra (roku 1686) písmo nazvané sojombo

(ze sanskrtského slova svajambhū, tj. "samosebou vzniklé světlo"). Písmo, napodobující indicko-tibetské vzory, má slabičnou abecedu a prvním písmenem je znak sojombo. (26)

Každé písmeno má nahoře trojúhelníkovou "hlavičku" a napravo "žerd". Pro svoji složitost se v Mongolsku příliš nerozšířilo, některé literární památky v tomto písmu se však zachovaly. (27)

Jednotlivé prvky znaku sojombo, objevující se i ve znacích jiných států, byly u Mongolů oblíbeny už ve středověku, jak svědčí výše uvedené zprávy evropských cestovatelů.

Současný výklad významu jednotlivých jedenácti komponentů znaku sojombo podal významný mongolský badatel akademik Rinčen (28) a s drobnými pozdějšími modifikacemi jej převzali i ostatní mongolští a zahraniční autoři. Podle nich nejvyšší část emblému tvoří oheň (gal), symbolizující rozkvět, život, znovuzrození, pokračování rodu, věčný život rodiny, rodu a národa. Jeho tři jazyčky znamenají rozkvět národa v minulosti, přítomnosti a budoucnosti. (29) Oheň je symbolem čistoty, radosti a věčného pohybu. Slunce a měsíc (nar, sar), kde slunce má podobu kruhu a měsíc srpku, symbolizují původ mongolského lidu, představují staré mongolské totemy. Nejvyšší část znaku sojombo složená ze tří komponentů znamená ve slovním vyjádření myšlenku "ať žije a vzkvétá mongolský národ!". Dva trojúhelníky (gurvaldžin), z nichž jeden je pod měsíčním srpkem a druhý uzavírá znak dole, představují kopí a znamenají "smrt nepřátelům národa". Dva vodorovné obdélníky (teḡš öncög) umístěné pod horním a nad dolním trojúhelníkem, symbolizují čestnost, šlechtnost, poctivost vůči lidem i rodné zemi. Obě společně znamenají ve slovním vyjádření, aby "všechno, ať je nahoře nebo dole, sloužilo lidu". V kruhu stočené dvě ryby (dzagas) s otevřeným okem, společný východní princip jednoty života jin-jang (mongolsky arga bileg), mužský a ženský princip, ale i symbol bdělosti, jednoty a moudrosti (ryba nikdy nezavře oko) mají znamenat, aby "všichni muži i ženy, tj. celý národ, byli moudří a bděle strážili svou vlast".

K tomu můžeme dodat, že symbol stočených ryb byl podle P. Pouchy (30) znám i v Evropě od dob Hunů, kdy jeden římský jez-

decký pluk, složený zřejmě z vynikajících hunských jezdců, měl tento symbol na svých praporech. Dva svislé obdélníky po obou stranách emblému mají symbolizovat hradby s významem, že přátelství je silnější než jakákoliv hradba. Řečeno slovy: "at lidé žijí v přátelství, svornosti a jednotě, kterou nenaruší žádná překážka či hradba".

Jiný výklad významu sojombo podávali scholastičtí lamové, kteří tvrdili, že emblém ztělesňuje 84 000 různých tajných učení. (31) Pro Mongoly však sojombo jako symbol nezávislosti v heraldickém i náboženském smyslu mělo a má stejný význam jako kříž pro křesťany a půlměsíc pro muslimy.

Státní nezávislost obnovili Mongolové už pouze na části svého historického území, ve Vnější (severním) Mongolsku, kde byla 1. prosince 1911 vyhlášena nezávislost. V dokumentu přijatém po vyhlášení mongolského teokratického státu v čele s bogd-gegénem, který se stal kromě hlavy církve i hlavou tohoto státu, se psalo: "Každý stát má svou vlajku (dalbá). Naše Mongolsko má plné právo na suverenitu. Právo na nezávislost je třeba vyjádřit a vytvořit samostatnou vlajku." (32) Bylo nutné, aby nová vlajka vyjadřovala specifický charakter spojení státní a církevní moci v jedné osobě. Výnosem bogd-gegéna byla vytvořena státní vlajka a nejvyšší vojenská vlajka, stanoveny jejich rozměry, forma, obsah, nápisy a barvy. Používání státní vlajky začalo pravděpodobně dnem korunovace chána koncem prosince r. 1911.

Státní bogd-gegenova vlajka [jde vlastně o unikátní prapor - pozn. red.] měla tvar svislého obdélníku, přičemž strany vnitřního obdélníku byly v poměru 3 : 1. Vnější rozměry činily 280 x 105 cm, délky stran vnitřního obdélníku 210 x 70 cm. List vlajky byl zhotoven ze žluté látky (barva lamaismu) a uprostřed něho byl nad stylizovaným pětilistým květem lotosu ideogram sojombo, orámovaný dvojitou čarou. Proti žerdi na opačné straně vlajky byly tři cípy ve tvaru jazyčků červené barvy. Zbývající tři strany vlajky byly ze tří stran lemovány širokým červeným pruhem. Na pozadí listu byl náboženský text v písmu lanča, svatém písmu buddhistů. (33) V horní části sojombo na pravé a levé straně od něho byla dvě písmena e a bam (wam), odpovídající mongolským termínům arga a bileg. Šlo o mongolsko-tibetskou obdobu spojení mužského a ženského principu jin-jang, filozofický

symbol života. Na třech cípech byly v písmu lanča napsány tři slabiky buddhistické modlitební formule mani: Óm-á-hum.

Na praporu, který je vystaven ve Státním ústředním muzeu v Ulánbátaru, převládá červená barva a lem je tmavě červený. Sojombo (34) včetně lotosu je vyšito na látku zelenou, žlutou, růžovou, modrou a dalšími barvami technikou aplikace. Napravo nahoře je vlajka zakončena třapcem, z něhož vystupuje tradiční trojzubec, magický symbol.

Rozměry státních vlajek (praporů) bogdžegénovského Mongolska, užívané různými institucemi, nebyly stejné. Výše uvedené rozměry měly prapory v ústředních orgánech a institucích zahrnovaných do první kategorie. Prapory užívané v institucích druhořadého významu a v jurtech byly obvykle menší, 50 x 60 cm včetně lemu, vnitřní část bez lemu byla čtvercová o rozměrech 30 x 30 cm. (35)

Zákonem byly určeny dny vztyčování vlajky, a to každoročně v dny Nového lunárního roku a při velkých náboženských svátcích. Závazné bylo vztyčení vlajky v paláci bogdžegéna, v kláštorech, na budovách ministerstev, ústředních institucí a orgánech ajmaků, ve štábu vrchního velitele, v rezidencích knížat a církevních činitelů. Vláda souhlasila s tím, že se státní vlajky mohly v těchto dnech vyvěšovat i nad jurty.

Dobové zprávy mongolského tisku z let 1911 - 1912 i pozdější literatura o tomto období uvádějí ještě další zajímavé informace. Tak např. 1. prosince 1911 (36) spalovali všude mandžuskočínské vlajky, v den korunovace bogdžegéna koncem prosince nesli ve slavnostním průvodu "pět praporů různých barev, jeden žlutý "šücher", prapor chutuchty..."(37). Svědkyně události A. D. Kornakova ve své vzpomínce píše o tom, že mongolské prapory byly "žluté s červeným klikatým lemlem zobrazujícím plamen" (38). Mongolský historik Širendev píše později o tom, že výnosem bogdžegéna byla schválena vlajka žluté barvy se znakem sojombo ve středu (39), a historik Sandag uvádí, že nad městem byla vztyčena žluto-modrá vlajka s emblémem sojombo (40).

Cenné dobové informace o svěcení praporů a přinášení lidských obětí u nich včetně potírání praporů krví nepřátel po bitvě u Chovdu v srpnu 1912 udává A. V. Burdukov.(41) Vlajky a prapory teokratického Mongolska utívali všichni Mongolové bez rozdílu majetku. Občanské vlajky a prapory právně vyjadřovaly novou politickou situaci v zemi, jak se vytvořila oddělením od mandžusko-čínské říše, obnovením nezávislosti a spojením světské a církevní moci.

Kromě občanských praporů existovaly ještě vojenské (42), přičemž nejvyšším byl prapor ministerstva vojenství. Byl obdobou státního praporu, jeho rozměry však byly 240 x 200 cm. Žlutý podklad, sojombo s lotosem a písmena po stranách byly stejné; na rozdíl od státního praporu však po obou stranách sojombo přidávali název konkrétní vojenské instituce či jednotky ve staromongolském písmu. Občanské i vojenské prapory byly přivazovány k žerdi pomocí několika stuh.

Prapor vrchního vojenského velitele byl obdobou praporu ministerstva vojenství. Prapory velitelů šesti administrativ-

ních jednotek Vnějšího Mongolska měly čtvercový tvar 240 x 240 cm a lišily se od sebe barvou podkladu a nápisy. Tak bylo podle nápisu možno rozeznat jakoukoli vojenskou jednotku. Také vojenské prapory používaly stejné úcty jako občanské.

V expozici Státního ústředního muzea v Ulánbátaru jsme měli možnost shlédnout 5 vojenských praporů včetně praporu "hlavního úředníka velkého vojska" (ich cergin tergün tüšmelin tug, džandžin tug). U praporů převládala žlutá nebo bílá barva, výjimečně se objevovala modrá.

Ch. Njambú uvádí ve své práci (43) rozlišení barev podkladů a nápisů u vojenských praporů jednotlivých ajmaků:

administrativní jednotka:	barva podkladu:	barva nápisu:
Dzasagtchanský ajmak	červená	zelená
Sajnnojonchanský ajmak	modrá	bílá
Secenchanský ajmak	žlutá	modrá
Tüšétchanský ajmak	bílá	modrá
Dalajchanský dörvödský ajmak	bílá s lemem	?
Unendzorigtský dörvödský a.	žlutá s lemem	?

Rozměr jednotlivých cípů byl 108 x 8 cm, délka centrálního hrotu - vidlice trojzubce 56 cm, délka žerdí v mírové době 760 cm! Stejně jako u občanského praporu byla žerd zakončena kovovou čnělkou modré barvy (darúlga), která byla ukryta v třapci (dzalá, mandžilga) vytvořeném z červeně nabarvených žíní. Nad třapcem vystupoval z čnělky trojzubec. Je zajímavé, že ani sojmo nemá na vojenských praporech předrevolučního Mongolska jednu barvu. Jeho jednotlivé komponenty jsou zbarveny následovně: oheň - modře (!), slunce - červeně, měsíc - bíle, horní trojúhelník - modře, levý svislý obdélník - hnědě, pravý svislý obdélník - hnědě, levá ryba - červeně, pravá ryba - modře, spodní trojúhelník - bíle, horní vodorovný obdélník - zeleně, spodní vodorovný obdélník - zeleně, lotos - červeně.

Nápisy na vojenských praporech, umístované paralelně po stranách, obsahovaly názvy příslušných institucí a jednotek. Text měl vzbuzovat ve vojácích pocit hrdosti nad bojovou slávou dané jednotky a u nepřítelů vyvolávat strach a bázen. Tak např. na praporu velitele pluku bylo napsáno "prapor hodnostářů předního oddílu armádního pluku - inspirátora světové slávy mongolského státu". Prapory vojenských jednotek počínaje pluky a výše se nazývaly tug a byly též největší, někdy dosahovaly až několika metrů. Prapory na úrovni roty (setniny) měly nejvýše půl metru a obvykle byly čtvercového tvaru. Prapory na úrovni čtyř (polosetniny) se nazývaly darceg (praporky) a nejmenší prapory družstev (desetniny) nesly název chiur.

V souvislosti s likvidací nezávislosti a přeměnou statutu teokratického Mongolska na autonomní jednotku podřízenou opět Čínské republice (od r. 1915) a později úplné likvidace autonomie a začlenění Vnějšího Mongolska na krátký čas jako pevné součásti Čínské republiky (do r. 1921) bylo používání mongolských praporů a vlajek oficiálně opět zakázáno nebo přinejmenším radikálně omezeno. Tyto prapory a vlajky museli Mongolové skrývat zejména v období okupace země čínskými vojáky, vpádu bělogvardějců a za bojů partyzánských jednotek lidové domobraný se zahraničními vetřelci. Značné množství těchto unikátních do-

kladů se tehdy ztratilo nebo zničilo.

Přesto i dnes existuje dobrý a zajímavý materiál ke studiu mongolských praporů a vlajek od nejstarších dob do dneška. Nachází se v ústředních mongolských muzeích v Ulánbátaru, v krajských, okresních a místních muzeích a kabinetech po celé zemi. Až se tento materiál doplní archivními dokumenty a cennými písemnými a ústními informacemi mongolských autorů a informantů, zahraničních, především ruských a sovětských cestovatelů a vědců, příslušníků různých národností, kteří se usadili trvale v Mongolsku, bude možno vytvořit široký a plastický obraz dějin zrodu a rozvoje mongolských praporů a vlajek.

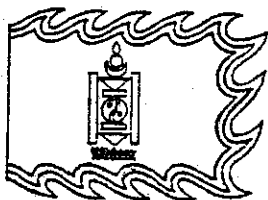
Poznámky:

- (1) Jádru referátu přednesl autor v září 1986 na XXIX. zasedání Mezinárodní stálé altaistické konference PIAC v Taškentu.
- (2) Zjištěné mongolské vexilologické termíny jsme seřadili níže do abecedního seznamu v české transkripci a doplnili stručným výkladem: arga - slunce, mužský princip; arga bileg - slunce a měsíc, mužský a ženský princip; badamljanchua, badma, badma ljanchua - lotos; bileg - měsíc, ženský princip; bös - látka; büč - stuha (k přivazování); cacag - třásen, třásnění; dagnás - pruh; dalbá - vlajka; plocha; dar-cag - praporek; darúlgá - kovová čnělka (k trojzubci); dev-sger - podklad, plocha; dog - ozdobný hrot; seré dog - trojzubec; tugny dog - ozdobný hrot praporu; dörvöldžin - pravouhelník; dov dörvöldžin - čtverec; gondzgoj dörvöldžin - obdélník; dzagass - ryba; dzalá - trapez, hřebínek; džad - kopí; ché - ornament; alšan ché - "kladívkový" ornament; chel - cíp, jazýček, stuha; chiur - praporek, standarta; chiur dalbá - praporky a vlajky; chošú - výstupek, klín; tavan chošú - pěticípá hvězda; chöl - noha, nožka, stojan, podstavec, žerd(?), cíp(?); chövö - lem, lemování; churé - okraj, lem; iš - rukojeť, žerd, kopiště; modon iš - dřevěná žerd; tomor iš - kovová žerd; mandžilga - stuha, lemovka, prýmek; mod - dřevo; iš mod - dřevěná žerd; nar - slunce; orongo - korouhev; ör - střed (něčeho); sar - měsíc, luna; seré - vidlice; sojombo - ideogram sojombo; süld - ochranný duch rodu, kmene nebo vynikající osobnosti, případně celého etnika; duchovní moc, síla, duch, místo přebývání ochranného ducha, znak; süld temdeg - znak, erb; törin süld - státní znak; tug süld - vexiloid, prapor a znak; šugam - linka; chöndlön šugam - příčka; tug - prapor; tug barigč - praporečník; tugč - praporečník; vandan - list, plocha.
- (3) Tajná kronika Mongolů. Praha 1955, s. 28, 175, 221 aj.
- (4) Tamtéž, § 73, s. 28.
- (5) Tamtéž, § 181, s. 112.
- (6) Tamtéž, § 232, s. 175.
- (7) Tamtéž, § 278, s. 221.
- (8) Tamtéž, § 170, s. 100. V originálu uvedené barán slag tug bychom spíše měli překládat jako tmavé pestré prapory.
- (9) Jsou vyobrazeny např. v publikaci Central national museum. B. m. r.

- (10) Tajná kronika Mongolů, cit. dílo, § 202, s. 146.
- (11) SMITH, W.: Cinggis qan's flags. The Flag Bulletin, 25, 1986, č. 5 (118), s. 172-173. Srovnání vyobrazení uvedené v knize NJAMBŮ, Ch.: Mongolyn belegdel (Mongolská symbolika). Ulánbátar 1979, s. 17. Autor obrázek uvedl jako "stará mongolská vlajka", avšak v textu nic bližšího neuvádí.
- (12) Řada praporů, které údajně užíval Čingischán a jeho vojáci, byla zhotovena pro výpravný historický film Čingischán, jenž natočili v r. 1987 ve filmovém studiu Vnitřního Mongolska a ve filmovém studiu Mladí pekingského filmového ústavu. Některé filmové záběry jsou reprodukovány v čínském nástěnném kalendáři pro r. 1987. Na fotografiích se objevuje např. bílý prapor s úplným zeleným lemem. V jeho středu je hnědé (?) kruhové pole, jež z části překrývá oranžový srpek měsíce.
- (13) V přeneseném významu lze snad hovořit i o praporu s devíti žerděmi.
- (14) BANZAROV, D.: Sobranijs sočiněnij. Moskva 1955, s. 80 a 275.
- (15) Tajná kronika Mongolů, cit. dílo, § 106, s. 48.
- (16) Tamtéž, § 193, s. 124.
- (17) MAJDAR, D.: Mongolyn chot tosgony gurvan dzurag (Tři mapy mongolských měst a vesnic). Ulánbátar 1970, s. 79, č. 468.
- (18) Fotografie chrámu je vystavena v expozici Státního ústředního muzea v Ulánbátaru. Chrám byl zřejmě starší a nesl též jméno Chrám Čingisova praporu, což svědčí o tom, že uchovával Čingisovy relikvie. Obdobný chrám byl i na území dnešního okresu Charchorin v Övörchangažském ajmaku a okresu Dzúunchangaj v Uvském ajmaku (NJAMBŮ, Ch., cit. dílo, s. 15). Některé Čingisovy relikvie se údajně dodnes nacházejí v tzv. Čingischánově mauzoleu v Ordosu v ČLR.
- (19) Tajná kronika Mongolů, cit. dílo, § 82, 120, 186. O tug a súld blíže ŽUKOVSKAJA, N.L.: Lamaizm i rannije formy religii. Moskva 1977, s. 109-110. NOVGORODOVA, E.A.: Sulde i tug - chraniteli roda i plemeni. In: Vsesojuznaja naučnaja konferencija posvjaščennaja 100-letiju so dnja rožděnjaja akademika B. Ja. Vladimircova. Tezisi dokladov. Moskva 1984, s. 24-26. DALAJ, Č.: Mongolyn böögijn mörgölijn товч түүх (Stručné dějiny mongolského šamanismu). Ulánbátar 1959, s. 13.
- (20) HOLUB, J. - LYER, S.: Stručný etymologický slovník jazyka českého. 2. vyd. Praha 1978, s. 262.
- (21) Výraz dalbá je spojen se slovy dal' - křídlo, dalajch - rozmáchnout se, dallach - mávat rukou, dalbagar - široký a plochý, dalbaldzach - vlnit se, vlát atd. Všechny tyto výrazy tedy označují něco širokého, plochého, vlajícího, pohybujícího se atd. Stejný smysl lze odhalit i u čtyř homonym slova dalbá: 2. plachta (lodí apod.), 3. oděv zápasníka v tradičním stylu, 4. křídlo (dveří apod.), 5. ploutev (ryby apod.).

- (22) SERSTEVENS, A. T.: Předchůdcové Marka Pola. Praha 1965, s. 62.
- (23) Tajná kronika Mongolů, cit. dílo, § 238, s. 177.
- (24) MARKO POLO: Milión. Praha 1961, s. 135 a 140.
- (25) O něm blíže ŠÍMA, J.: Önder-gegén. Nový Orient, 26, 1971, č. 6, s. 180.
- (26) RINTSCHEN, B.: Zwei unbekannte mongolische Alphabete aus dem XVII. Jahrhundert. In: Acta Orient. Hung., Bd. 2, Budapest 1952, s. 63-71.
- (27) KARA, D.: Knigi mongol'skich kočevnikov. Moskva 1972, s. 92-93. Vyobrazení písma ve Vexilologii na s. 1343 podle LUVSANBALDAN, Ch. - ŠAGDARSÜREN, C.: Mongolčuudyn üseg bičig üg chellegijn tüüch garlaas. (Z historie mongolských písem a výrazů). Ulánbátar 1986, s. 20.
- (28) RINČEN: Sojomba-emblema svobody i nezávislosti mongolského národa. Mongolyn sonin 13. 2. 1957, s. 3-4. Přetištěno též v brožuře Iz našeho kul'turnogo nasledija. Ulánbátar 1958, s. 12-16. Polsky RINČEN, Y.: Sojombo-emblemat wolności i nieodżeglosci narodu mongolskiego. Przegląd orientalistyczny, 1955, č. 3 (15), s. 321-324. Srov. též stat Sojombo. Mongolia Today, 2, 1960, č. 5 (9), s. 6-7. RINČEN J.: A symbol of freedom and independence. Mongolia, 1981, č. 6, s. 7. Ze zahraničních autorů např. NIZOVCEV, B. Je.: Pod flagom s zolotym sojombo. Moskva 1980, s. 3. MAJDAR, D. - TURČIN, P.: Raznolikaja Mongolija. Moskva 1984, s. 30-33. SMITH, W.: Mongolian Symbolology. Pt. I, The Soyombo. The Coat of arms, 5, 1959, č. 40, s. 285-287. BASKAKOV, E.: Biografii gerbov, flagov, gimnov zarubežnych stran. Moskva 1967, s. 40-42. SAGASTER, K.: Der weisse Lotus des Friedens. Eine moderne mongolische Interpretation buddhistischer Symbolik. In: Zentralasiatische Studien (Bonn), 1978, č. 12, s. 515-517, 519, 531. Český např. ČESÁK, J.: Co je Yang-um, Soyombo a Dharma Chakra? Nový Orient, 21, 1966, č. 9, s. 266. ČESÁK, J.: Trochu jiné vlny. Mladá fronta 11. 7. 1970, s. 8 přílohy. Interpress magazin, 1971, č. 2. jšl=ŠÍMA, J.: Sojombo - tradiční symbol mongolské nezávislosti a prosperity. Nový Orient, 28, 1973, č. 6, s. 176.
- (29) Kresba kontur ohně není u mongolských ani zahraničních autorů stejná. Kresbu sojomba na s. 1343 uvádíme podle vyobrazení v brožuře Iz našeho kul'turnogo nasledija. Ulánbátar 1958, s. 13.
- (30) POUCHA, P.: Třináct tisíc kilometrů Mongolskem. Praha 1957, s. 41.
- (31) SMITH, W.: Mongolian Symbolology, cit. dílo, s. 285.
- (32) Citováno podle NJAMBÚ, Ch.: Mongolyn belegdel, s. 18.
- (33) NJAMBÚ, Ch.; cit. dílo, s. 18-19 uvádí podrobný popis praporu a na s. 20 kresbu, kterou ve Vexilologii reprodukuje-me. Ta však popisu zcela neodpovídá. Ve vexilologické literatuře se o tomto státním praporu prakticky dosud nepsa-

10. Pouze O. TARNOVSKIJ se pokusil rekonstruovat prapor podle záběrů ve filmu Jmenuje se Süchbátar, který natočil Mongolfilm s Mosfilmem a Lenfilmem v r. 1942. Značně schematická kresba žlutého praporu s úplným oranžovým lemem a třemi cípy ve tvaru jazyčků se trochu podobá kresbě ve Vexilologii na s. 1344 (117. Flaggenmitteilung z 2.3.1986). Naproti tomu R. BAERT zcela odlišně popisuje mongolskou vlajku z let 1911 až 1920 jako žlutý prapor orientálního typu s dvojitým lemem, vnějším modrým a vnitřním červeným, s červeným sojombem ve středu listu (Vexillinfo, 1981, č. 5, s. 17; kresba v č. 6, s. 23).

- (34) Ideogram sojombo, sestávající z 11 částí a doplněný o lotosový květ, pochází původně vlastně z Indie. Lotos byl nejen starým vnitroasijským náboženským symbolem, který užívali spolu s buddhisty i džinisté a hinduisté, ale i lidovým světským symbolem, který ztělesňoval "čistotu srdce a myslí". Jeho jednotlivé komponenty lze dosud nalézt na dveřích mongolských jurt, na vratech ohrad aj. V plné formě se sojombo vyskytuje pouze na oficiálních budovách, pomnicích, dokumentech a místech velkého politického významu.
- (35) NJAMBÚ, Ch., cit. dílo, s. 18.
- (36) Veškerá data v textu jsme převedli na současný evropský kalendář. Z dobových pramenů např. stať V Mongolii, Ruskije vedomosti z 1. ledna 1912, s. 16.
- (37) POPLOV, I.I.: Ot Nėbesnoj Imperii k Seredinnoj Respublike. Moskva 1912, s. 269.
- (38) KORNAKOVA, A.D.: Po povodu provozglašenija mongolami nėzavisimosti. Trudy Troickosavsko-Kjachtinskogo Otdėlenija Priamurskogo Otdėla Imp. Russkogo Geografičeskogo Obščestva, Kjachta, 15, 1912, seš. 1, s. 17-37.
- (39) ŠIRENDYB, B.: Mongolija na rubeže XIX-XX vekov. Ulánbátar 1963, s. 78.
- (40) SANDAG, Š.: Bor'ba mongol'skogo naroda za gosudarstvennuju nėzavisimost'. Ulánbátar 1966, s. 37.
- (41) BURDUKOV, A.V.: Čelovečeskije žertvoprinošenija u sovremennyh mongolov. In: Sibirskije ogni, 1927, č. 3, s. 184-189.
- (42) Informace podle NJAMBÚ, Ch., cit. dílo, s. 20-22.
- (43) Tamtéž, s. 21.

ZPRÁVA O XII. MEZINÁRODNÍM VEXILOLOGICKÉM KONGRESU

Ve dnech 12. až 16. srpna 1987 se v konferenčním středisku sanfranciské univerzity konal další, v pořadí již dvanáctý mezinárodní vexilologický kongres, jehož pořadatelem byla tentokrát Severoamerická vexilologická společnost (NAVA) a Středisko

pro výzkum vlajek (FRC). Za místo konání bylo po Bostonu a Washingtonu vybráno "Město vlajek", jak se v USA přezdívá San Francisku na paměť zemětřesení a následných požárů v r. 1906, kdy obyvatelé města vztyčili na všech poškozených budovách americké a městské vlajky, aby tak vyjádřili své odhodlání nepoddat se osudu.

Kongresu se zúčastnila rovná stovka registrovaných vexilologů, 45 dalších osob a tři představitelé sponzorů ze 14 zemí, přičemž 65 účastníků patřilo ke členům NAVA, jejíž 21. výroční schůze se současně v San Francisku konala. Kromě amerických a kanadských vexilologů byla na kongresu zastoupena i Argentina, Austrálie, Belgie, Dánsko, Francie, Jihoafrická republika, Mexiko, Německá spolková republika, Nový Zéland, Španělsko, Švýcarsko a Velká Británie.

Jednání kongresu, který byl uspořádán v roce 200. výročí přijetí americké ústavy a 210. let trvání vlajky Spojených států, bylo zahájeno vztyčením vlajky FIAV a zúčastněných zemí a uvítací recepcí v Muzeu pobřežní stráže námořní pěchoty. V jeho průběhu navštívili účastníci Národní námořní muzeum a Vojenské muzeum San Franciska, kde si prohlédli expozice amerických historických praporů, námořních vlajek a městských amerických vlajek. Také byli přijati na radnici, kde navštívili archiv veřejné knihovny. Ze společenských akcí uspořádaných v rámci kongresu stojí ještě za zmínku účast na Týdnu města vlajek, který při příležitosti "Flag Day Proclamation" vyhlásila na dny 10. až 16. srpna 1987 primátorka San Franciska Dianne Feinsteinová.

Jako tradičně se však pozornost účastníků kongresu soustředila na odborné přednášky, kterých bylo tentokrát předneseno jedenadvacet. Největší pozornost vyvolala vystoupení Ralpha Bartletta (25 let vexilologie), Whitneye Smithe (Příštích 25 let vexilologie), Dona Healyho (Současné trendy v navrhování vlajek), Arnolda Rabbowa (Vlajky - život po smrti) a Davida Pawsona (Exvexilologie) s obecně vexilologickou tematikou, vhodnou pro příležitost kongresu, který se konal v roce 20. výročí založení FIAV i NAVA a 25. výročí vzniku Střediska pro výzkum vlajek a byl tak vhodnou příležitostí k bilancování vexilologického bádání. Autoři přednášek se v nich zabývali především teorií vexilologie, otázkami klasifikace a terminologie, problematikou barev a komercionalizací tohoto vědního oboru, posledně jmenovaný pak používáním vlajek v kosmickém prostoru. Další příspěvky byly lokálnějšího charakteru a zaměřily se na vlajky a prapory na ostrovech Tonga, v Katalánsku, jižní Africe, Skotsku, Itálii, Rumunsku a na Papue-Nové Guineji, jakož i na symboliku národnostních (kanadští Indiáni a Eskymáci) či společenských (američtí hippies) menšin. Zúčastnění vysoce oceňovali kvalitu přednášek i rozhodnutí pořadatelů doplnovat program od příštích kongresů o semináře a besedy k předneseným tématům.

Souběžně s mezinárodním kongresem proběhlo od 13. do 15. srpna 1987 valné shromáždění Mezinárodní federace vexilologických společností (FIAV), které vyjádřilo souhlas s odvoláním dvou členských organizací (britské Flag Section of the Heraldry Society a italské Sezione vessilologica/Academia di San Marci-

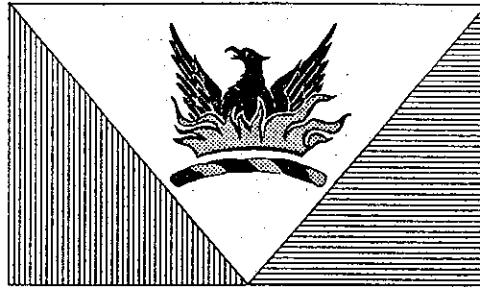
ano) z federace a vzalo na vědomí rezignaci dalších dvou (francouzské Association Française d' Études Internationales Vexilologiques a belgické Office Généalogique et Héraldique de Belgique). Pro názorové rozdíly mezi členy vedení FIAV byla vrácena k přepracování zpráva Komise pro statuty, ustavené na madridském kongresu, a komise byla rozšířena o další členy.

Shody se dosáhlo při projednávání návrhu Australské vexilologické společnosti uspořádat 13. kongres v září 1989 v Melbourne. Rovněž tak byla předběžně schválena nabídka katalánských vexilologů zajistit organizaci 14. kongresu v r. 1991 v Barceloně. Po šesti letech by se tedy mělo vrátit nejvyšší jednání vexilologů zpátky do Evropy.

Valné shromáždění potvrdilo ve funkcích i pro následující dvouleté funkční období nejvyšší představitele FIAV, jejího předsedu Hughu Boudina z Belgie a generální tajemníky Whitneye Smithe (USA) a Williama G. Cramptona (Velká Británie). (Podle zahraničních materiálů zpracoval ing. J. Martykán.)

NOVÉ VLAJKY

12. MEZINÁRODNÍ VEXILOLOGICKÝ KONGRES

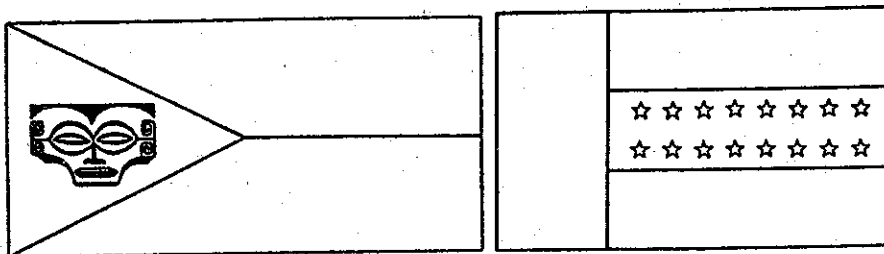
Zprávu ze sanfranciského kongresu doplňujeme informací o jeho vlajce. Tu navrhl předseda organizačního výboru Jim Ferrigan společně s Whitneyem Smithem a Jamesem Croftem. List vlajky je tvořen dvěma svislými pruhy, červeným a modrým, jež jsou však zčásti překryty bílým klínem ve tvaru rovnoramenného trojúhelníku. Ten má základnu na horním okraji a hrot ve středu dolního okraje. Uprostřed je vyší černý fénix vystupující ze žlutých plamenů (v této podobě se objevoval již na sanfranciské vlajce z r. 1899) nad černo-žlutou točenicí. Červená, bílá a modrá nejsou jen městské a národní barvy, ale vyskytují se i na vlajce NAVA (všechny tři barvy) a FIAV (pouze modrá). Dvanáct per na vnějších stranách křídel fénixe označuje pořadí kongresu a společně s devíti plameny udává i počet výročních schůzí NAVA. (Podle kongresových materiálů.)

abr

FRANCOUZSKÁ POLYNÉSIE

Toto francouzské zámořské území se administrativně dělí na pět správních oblastí (souostroví). Dvě z nich (Markézy a Tuamotu) zavedly v nedávné době vlastní vlajky. Markézskou vlajku tvoří dva vodorovné pruhy, žlutý a červený. K žerdi je přes ně položen bílý rovnoramenný trojúhelník s vrcholem ležícím ve středu

vlajkového listu. Nese černou stylizovanou hlavu sochy zvané Tiki. Poměr šířky k délce listu je 1 : 2. Vlajka není oficiální, užívá se od r. 1984 a navrhl ji biskup Hervé-Marie le Cleac'h. Bílá barva symbolizuje mír, žlutá připomíná barvivo

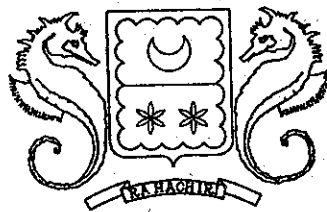
kurkumin, jímž se Markézané natírají při oslavách. Červená značí posvátného ptáka zvaného kua, jehož peří užívají ke zdobení. Je to též barva sloužící k označení náčelníků. Vlajka souostroví Tuamotu se skládá ze tří stejně širokých vodorovných pruhů, červeného, bílého a červeného. V bílém pruhu je 16 modrých pěticípých hvězd. U žerdi je modrý svislý pruh. Vlajka byla zavedena po r. 1975. (The Flag Bulletin, 24, 1985, č. 6 (114), s. 203-204; Le drapeau polynésien. Papeete 1985, s. 9.)

R.K.

NOVÉ ZNAKY

MAYOTTE

Na sklonku r. 1985 byl zaveden pro ostrov Mayotte znak, jenž připomíná místní tradice a francouzskou správu. Tvoří jej štít dělený modře a červeně, nahoře je stříbrný půlměsíc rohy vzhůru, dole dva stříbrné šestilisté květy, vše je ve stříbrném trnitém lemu. Štítonoši jsou dva stříbrní mořští koníci. Pod štítem je bílá stuha s černým nápisem RA HACHIRI. Modrá, bílá a červená jsou francouzské barvy, a vyjadřují tak sounáležitost ostrova s Francií. Stříbrný půlměsíc symbolizuje muslimské obyvatelstvo. Stylizované květy připomínají květy tropického stromu kanangy vonné (Canangium odoratum), z nichž se získává silice pro parfémářský průmysl. Mořští koníci značí Indický oceán, jenž oblévá tento ostrov. (Obálka prvního dne vydání ze 7.1.1986, kterou vytiskla francouzská pošta pro ostrov Mayotte.)

R.K.

VEXILOLOGICKÁ LITERATURA

Banderas y Escudos del Mundo. Panama, Editorial América 1986. 272 s., ill. Cena 11 amer. dolarů.

Kniha podává informaci o každé zemi a územní jednotce světa na

1 až 4 stranách. Text je zaměřen na dějiny země, vznik a popis národní vlajky a státního znaku. Vyobrazení ukazuje zeměpisnou polohu země, současnou vlajku, v některých případech i historické vlajky a současný státní znak. V tabulkové formě je pro každou zem otištěn přehled statistických a politických údajů, jako je úřední název státu, počet obyvatel, rozloha, státní svátek, hlavní město, politické dělení, měna apod. Předností knihy je velmi dobrý úvod o původu vlajek a znaků od Antonia Landaura, vysoká jakost barev a důsledné používání klasifikační mřížky FIAV a značek pro vexilologické zvláštnosti u současných vlajek. U historických vlajek tyto značky nejsou - zřejmě je to příliš tvrdý oříšek. Slovníček odborných výrazů je zaměřen více heraldicky než vexilologicky. Nevyváženě působí okolnost, že regionální vlajky jsou zobrazeny pouze pro Ekvádor, Kolumbii, Spojené arabské emiráty a Španělsko. Knihu zpracoval zřejmě kvalifikovaný autorský kolektiv, který se bohužel zahalil do anonymity: chyb není mnoho (hvězdy na vlajce Sv. Kryštofa), aktuálnost je na vysoké úrovni, zobrazeny jsou i málo známé vlajky (např. Markézy). Dějiny zemí jsou líčeny na vexilologické dílo až příliš podrobně, aniž by však byly zvlášť zdůrazňovány události vexilologického či heraldického charakteru. U některých zemí jsou dějiny podány značně chaoticky, jak to dokazuje příklad Československa. Tak prý po Bójích a Markomanech obsadili naše území Římané. V roce 805 byly české a moravské kmeny porobeny Karlem Velikým. V roce 830 zřídili Moravané své království, jež zahrnovalo též Čechy a Slovensko. V roce 906 obsadili Maďaři Slovensko a Moravu, pouze Čechy zůstaly nezávislé pod Přemyslovci. Češi a Slovinci utvořili vévodství, později nezávislé království, které trvalo do roku 1000. Václav II. (1305) sjednotil pod svým žezlem Čechy, Polsko a Uhry. Karel IV. se stal římskoněmeckým císařem jako Karel I. atd. atd. Vybavením a rozsahem patří kniha k velmi dobrým. Ne každou informaci lze však přebírat nekriticky.

jt

The Flag and Banner. Vancouver 1987. Číslo 1. 4 s.

Vlajka a prapor je název nového vexilologického periodika, které bude tištěno čtvrtletně na novinovém papíře s barevnými fotografiemi a kresbami. Jeho vydavatelem je společnost Flag Shop Inc., jež vyrábí a prodává prapory v Kanadě. První číslo (zima 1987-88) přináší mimo jiné informaci o vlajce zimních olympijských her v Calgary, fotografie zaměstnanců a vexilologickou křížovku.

abr

VEXILOLOGIE - zpravodaj Vexilologického klubu při Obvodním kulturním domě v Praze 3, Kalininova ulice č. 53, 130 00 Praha 3. Vychází neperiodicky a je určen p o u z e členům klubu. Toto číslo připravil ing. Aleš Brožek za spolupráce ing. Jaroslava Martykána, doc. dr. Ludvíka Muchy, CSc., a dr. Zbyška Svobody. Výtvarně spolupracoval ing. Michael Kroupa, CSc.

Duben 1988

č.69